

ถอดรหัส REDD: การจัดการ และการประเมิน ตัว “D” ที่สอง “ความเสื่อมโทรมของป่า”

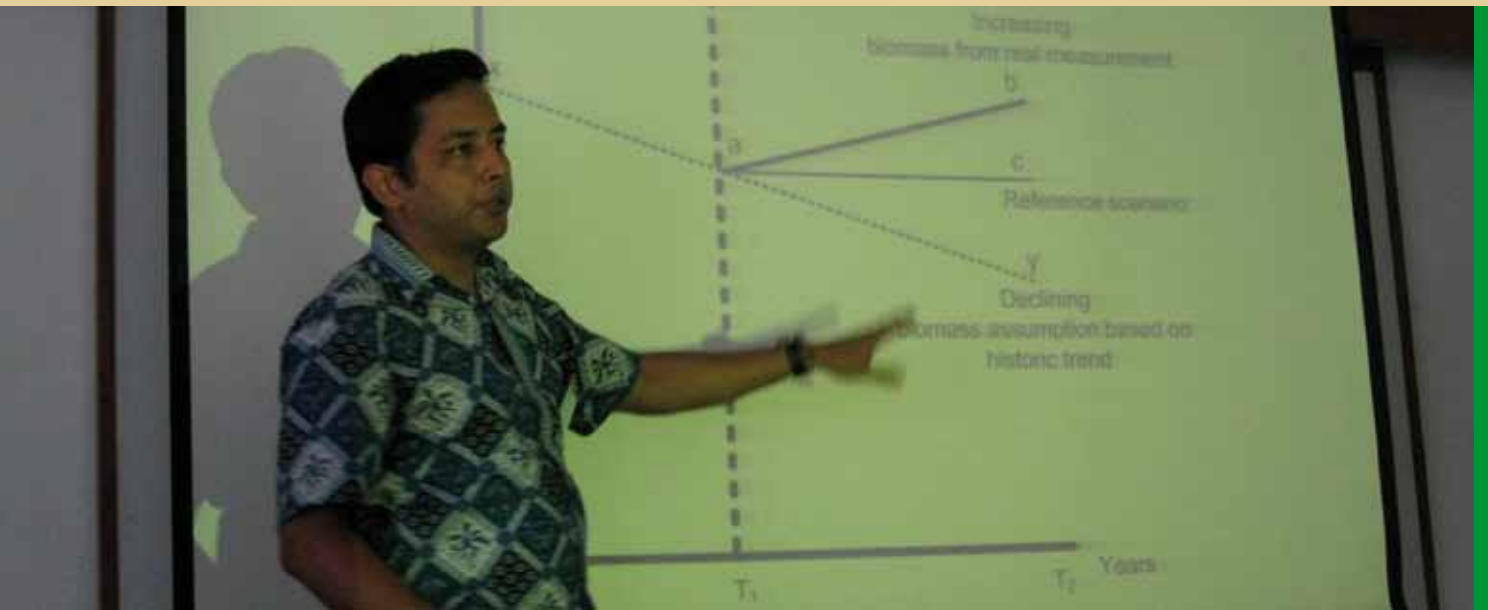
มุมมองจากภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

เอกสารวิชาการทางวิทยาศาสตร์ได้ระบุว่า การปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำให้ป่าเสื่อมโทรมมีปริมาณ หรือความสำคัญเทียบเท่ากับการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่า โดยแนวโน้มการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำให้ป่าเสื่อมโทรมกำลังสร้างความกังวลโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ที่ซึ่งพื้นที่ป่าหลายแห่งมีปัญหามาจากการมีคนอาศัยอยู่จำนวนมากและมีการตัดไม้อย่างเข้มข้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการรวมความเสื่อมโทรมของป่าเข้าไว้ในกลไกการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ภายใต้กลไก REDD เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ภาคส่วนต่างๆ ยอมรับว่าผืนป่าของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและของโลกมีศักยภาพในการลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและผลกระทบเกี่ยวกับ REDD ที่มีอยู่ในภูมิภาค RECOFTC จึงเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 4-5 พฤษภาคม 2552 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 11 คน จาก 7 ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การประชุมจัดขึ้นเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับแนวทางสำหรับการรวมความเสื่อมโทรมของป่าเข้าไว้ในเส้นฐานข้อมูลระดับประเทศของ REDD (REDD Baselines) โดยการอภิปรายได้มุ่งเน้นถึงความสำคัญของคนท้องถิ่น และกระจายอำนาจในระบบการจัดการป่าเพื่อการจัดการและประเมินความเสื่อมโทรมของป่าภายใต้บริบทของ REDD

ข้อสรุปสำคัญ

- กล่าวได้ว่ามีความเป็นไปได้ และจำเป็นในการรวมความเสื่อมโทรมของป่าเข้าไว้ใน REDD เพื่อการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีประสิทธิภาพ
- การประเมินความเสื่อมโทรมของป่า (Degradation) จะยิ่งทำให้มีความซับซ้อน และมีค่าใช้จ่ายที่มากกว่าการประเมินการทำลายป่า (Deforestation) เพียงอย่างเดียว รวมทั้งต้องมีทรัพยากรเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากร และเทคโนโลยีในภูมิภาค
- ในการจัดการกับความเสื่อมโทรมของป่า ประเทศต่างๆ ควรตั้งคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และควรปรับปรุงการบริหารจัดการป่า รวมทั้งสนับสนุนการจัดการป่าอย่างยั่งยืนจากความพยายามที่มีอยู่แล้ว
- กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชุมชนและระบบการจัดการป่าที่เป็นแบบกระจายอำนาจ จะเป็นแนวทางสำคัญของประเทศต่างๆ ในการจัดการกับความเสื่อมโทรมของป่า รวมทั้ง การขับเคลื่อนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นในการทำการประเมินความเสื่อมโทรม และการตรวจสอบการสะสมคาร์บอน

ความเสื่อมโทรมของป่า

ความเสื่อมโทรมของป่าเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นหัวข้อที่ยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้จากการถกเถียงเพื่อให้บรรลุข้อตกลงสำหรับกลไก REDD ใน COP 15 ประเด็นต่างๆ ข้างล่างนี้เป็นผลจากการอภิปราย และการตัดสินใจว่านโยบาย REDD จะมีการดำเนินงานอย่างไร

การนิยามความเสื่อมโทรมของป่า : ขณะนี้ยังไม่มีข้อตกลงร่วมกันในระดับโลก ในการให้คำนิยามความหมายของคำว่า ความเสื่อมโทรมของป่าเพื่อนำไปใช้ในทางปฏิบัติ โดยการให้คำนิยามภายใต้โครงการ REDD จะส่งผลต่อการประมาณการณ์การปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เกิดจากความเสื่อมโทรมของป่าเทียบกับการปลดปล่อยทั้งหมด ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเห็นร่วมกันว่าภายใต้บริบทของ REDD ความเสื่อมโทรมของป่าควรหมายถึง ภาวะการลดลงของการสะสมคาร์บอนในพื้นที่ที่ยังคงสภาพเป็นป่าซึ่งเกิดจากอิทธิพลของมนุษย์ ภายในช่วงระยะเวลาที่กำหนดขึ้น

ขนาดของความเสื่อมโทรม : ความเสื่อมโทรมของป่ากำลังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศต่างๆ ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก แม้ว่าการปกคลุมของพื้นที่ป่าในประเทศนั้นๆ กำลังลดลง ไม่เปลี่ยนแปลง หรือกำลังเพิ่มขึ้น โดยพบว่าบางประเทศที่มีการปกคลุมของพื้นที่ป่าสูง ความเสื่อมโทรมของป่าอาจเป็นตัวเร่งให้เกิดการทำลายป่า และส่งผลให้เกิดการปลดปล่อยก๊าซมากขึ้น สำหรับบางประเทศที่มีการปกคลุมของพื้นที่ป่าน้อย ป่าที่เสื่อมโทรมอาจจะถูกคุกคามน้อยลงจากการอนุรักษ์พื้นที่ไว้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถานการณ์ทั้งหมดนี้ พบว่าประเทศต่างๆ มีศักยภาพในการฟื้นฟูการสะสมคาร์บอน

การประเมินความเสื่อมโทรม: ความเสื่อมโทรมมีผลกระทบต่อสภาพโดยรวมของป่ามากกว่าการทำลายป่า แต่ความเข้าใจถึงผลกระทบนี้ต้องการวิธีการตรวจวัดและติดตามแบบทางตรงและมีความละเอียด ทั้งนี้มีข้อกังวลในบางประเทศเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและความซับซ้อนของวิธีการเหล่านี้

การจัดการกับความเสื่อมโทรม: ความเสื่อมโทรมของป่าสามารถจัดการได้ ถ้าระบบการบริหารจัดการ และระบบตลาดมีการกระตุ้นที่เหมาะสมต่อการจัดการป่าอย่างยั่งยืน รวมทั้งถ้าสิทธิของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะผู้ใช้ประโยชน์จากป่าในท้องถิ่นมีความชัดเจน โดยแต่ละประเทศ จำเป็นต้องระบุถึงสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อมของความเสื่อมโทรมของป่า เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อบังคับและการกระตุ้นต่างๆ ที่จะสนับสนุนให้เกิดการจัดการป่าอย่างยั่งยืน ไม่เช่นนั้นไปสู่การสูญเสียพื้นที่ป่า และเกิดความเสื่อมโทรมของป่า

ความสำคัญของความเสื่อมโทรมของป่า

การทำไม้ในเขตร้อนซึ่งมีส่วนในการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการปลดปล่อยก๊าซทั้งหมด พื้นที่การทำไม้ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกนับว่ามีอัตราการปลดปล่อยก๊าซต่อเฮกตาร์สูงสุดของโลก เนื่องจากมีความหนาแน่นของชนิดไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจสูงมากกว่าประเทศในภูมิภาคแอฟริกาหรือลาตินอเมริกา ซึ่งส่งผลให้มีการทำไม้อย่างเข้มข้น นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากป่าของคนท้องถิ่นก็ส่งผลทำให้ป่าเสื่อมโทรมด้วยเช่นกัน ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการเก็บไม้พื้่น การใช้ไม้เพื่อการก่อสร้าง และการเก็บหาของป่า จากการประเมินทรัพยากรป่าไม้ของโลกในปี พ.ศ. 2548 ขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ระบุว่า ประมาณสามในสี่ส่วนของชีวมวลที่ถูกนำออกจากป่าอยู่ในรูปของไม้พื้่นเพื่อเป็นปัจจัยในการยังชีพ

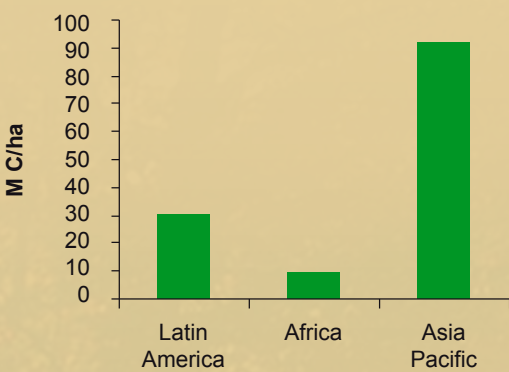
จากปัจจัยเหล่านี้ การสูญเสียคาร์บอนจากความเสื่อมโทรมของป่าในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก น่าจะอยู่ในปริมาณที่สูง และมากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ในโลก (แผนภาพที่ 1 และ 2)

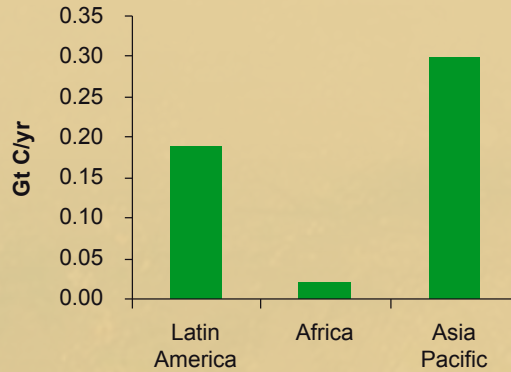
ภาพที่ 1: ปัจจัยการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำไม้จากภูมิภาคต่างๆ

ภาพที่ 2: การปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกรายปีจากการดำเนินการทำไม้

Logging Emissions Factors

Logging Emissions

ภาพ 1 และ 2 ได้ข้อมูลจาก Dr. Bronson Griscom, The Nature Conservancy

สำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การรวมเอาความเสื่อมโทรมของป่าเข้าไว้ในเส้นฐานข้อมูลระดับประเทศของ REDD จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้ผ่านโครงการ REDD และช่วยให้ส่วนต่างๆ ในภาคป่าไม้เกิดการยอมรับในศักยภาพสูงสุดของป่าในการช่วยลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ความเป็นไปได้ของการประเมิน

การติดตามและประเมินความเสื่อมโทรมของป่าเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน และมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าการติดตามและประเมินการทำลายป่าเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม วิธีการที่มีความคุ้มค่ากำลังได้รับการพัฒนามากขึ้น ในขณะที่รูปแบบบางอย่างของความเสื่อมโทรมยังคงเป็นความท้าทายในการตรวจวัด การรายงาน และการยืนยันความถูกต้อง (เช่น การเก็บหาไม้พื้่น) แต่รูปแบบหลักๆ ของความเสื่อมโทรม (เช่น การทำไม้) ก็เป็นเรื่องง่ายที่จะประเมิน นอกจากนี้มีการใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลเป็นเครื่องมือในการประเมินมากขึ้น ซึ่งสามารถตรวจวัดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของป่าได้ด้วย “ภาพบันทึกการสำรวจระยะไกล”

บทบาทของคนท้องถิ่น

ในพื้นที่ที่มีการใช้การสำรวจระยะไกล แต่ “การสำรวจความถูกต้องภาคสนาม” ก็ยังนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสำรวจระยะไกล รวมทั้งเพื่อการวางแผนตัวอย่าง ทั้งนี้ ได้มีการพิสูจน์แล้วว่า การดึงมีส่วนร่วมจากชุมชน และคนท้องถิ่นเพื่อเก็บและประมวลข้อมูลเหล่านี้ เป็นวิธีการที่ประสบผลสำเร็จสำหรับการประเมินการสะสมคาร์บอน

แนวคิดเกี่ยวกับบัญชีคาร์บอนชุมชน (Community Carbon Accounting) ได้ถูกดำเนินการเพื่อทดสอบ ภายใต้โครงการคิดระดับโลกปฏิบัติระดับท้องถิ่น [Think Global Act Local (KTGAL)] ที่ดำเนินงานโดยศูนย์นานาชาติสำหรับการพัฒนาพื้นที่ภูเขาแบบบูรณาการ [International Center for Integrated Mountain Development (ICIMOD)] และพันธมิตร โดยงานวิจัยของ KTGAL ในประเทศอินเดียและเนปาลได้แสดงให้เห็นว่าวิธีการทำบัญชีคาร์บอนโดยชุมชนสามารถสร้างระดับฐานอ้างอิง (Reference Levels) และทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการสะสมคาร์บอนจากความเสื่อมโทรมของป่าทั้งในระดับพื้นที่ และระดับโครงการได้อย่างเที่ยงตรง ทั้งนี้ ยังพบว่าการใช้ภูมิปัญญาและแรงงานท้องถิ่นทำให้แก้ไขสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน และผู้เชี่ยวชาญในการสนับสนุนการดำเนินงาน

การจัดการกับความเสื่อมโทรมของป่า

ข้อสรุปจากการอภิปรายในการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการลดความเสื่อมโทรมของป่าในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกสามารถนำเสนอได้ดังนี้ :

แรงขับเคลื่อนของความเสื่อมโทรม

สาเหตุทางตรง: แรงขับเคลื่อนที่ส่งผลโดยตรงต่อความเสื่อมโทรมของป่ามีความหลากหลายในแต่ละประเทศ โดยการนำไม้ออกจากป่าด้วยการจัดการที่ไม่ดีเป็นปัจจัยหนึ่งที่ถูกลกล่าวถึงในหลายๆ ประเทศ การทำไม้เพื่อการค้า เป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างมากในการทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศที่มีการปกคลุมของพื้นที่ป่าอย่างหนาแน่น และมีการส่งออกไม้ นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ การทำไร่เลื่อนลอย การใช้ไม้เพื่อการก่อสร้าง การนำไม้ออกจากป่าเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง และไฟป่าที่ควบคุมไม่ได้ ทั้งหมดนี้ก็เป็นสาเหตุทางตรงที่สำคัญของความเสื่อมโทรม

สาเหตุเบื้องลึก: ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีแรงขับเคลื่อนเบื้องลึกของความเสื่อมโทรมที่คล้ายคลึงกัน โดยการบริหารจัดการป่าถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ทำหายหลัก โดยอิงถึงเจตนาทางการเมืองในการดำเนินงานตามนโยบาย และกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพ ความยากจนในชนบทและความกดดันจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรถูกระบุว่าเป็นอีกหนึ่งรากฐานสำคัญของความเสื่อมโทรมของป่า โดยเฉพาะในพื้นที่ที่สาเหตุทางตรงของความเสื่อมโทรมของป่า คือ การทำไร่เลื่อนลอย และการนำไม้ออกจากป่าเพื่อเป็นเชื้อเพลิง

เบื้องลึกของประเด็นเหล่านี้ ก็คือ ความล้มเหลวของระบบตลาดระดับประเทศ และระหว่างประเทศ ในการยอมรับคุณค่าเต็มของป่า โดยตลาดรองรับมูลค่าของเนื้อไม้ และผลผลิตบางอย่างจากป่า แต่ให้มูลค่าที่น้อยมากสำหรับป่าไม้ที่ยังยืนต้นอยู่ และโดยทั่วไปตลาดจะไม่ได้ตระหนักถึงการบริการของสิ่งแวดล้อม (Environmental Services) ที่ผืนป่าเป็นผู้ให้ ซึ่งเชื่อมโยงอยู่กับรายได้โดยรวมของประเทศ หรือ รายได้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคป่าไม้ ของประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้

ยุทธศาสตร์ในการลดความเสื่อมโทรมของป่า

การดำเนินงานตามนโยบายที่มีอยู่: แรงขับเคลื่อนต่อความเสื่อมโทรมของป่าบ่งชี้ว่าต้องมีการปฏิรูปทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในการจัดการกับปัญหาการบริหารจัดการป่า รวมทั้งกำจัดการบิดเบือนของระบบตลาด พร้อมทั้งให้ผลตอบแทนกับการจัดการป่าอย่างยั่งยืน โดยหลายๆประเทศในภูมิภาคนี้ มีความก้าวหน้าในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการถือครองพื้นที่ในเขตป่า การกระจายอำนาจ และการจัดการป่าอย่างยั่งยืน แต่การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายที่ก้าวหน้าเหล่านี้ยังคงเป็นความท้าทายหลักที่คงอยู่ เช่น ยังมีความจำเป็นที่ต้องจัดการกับการขาดแคลนเงินทุนและทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งทัศนคติในการประเมินความสำคัญของป่าธรรมชาติที่ต่ำเกินไป

การปรับปรุงการจัดการป่า: การลดความสูญเสียที่เกิดจากการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ ได้รับการพิจารณาว่าเป็นการลดความเสื่อมโทรมที่เกี่ยวข้องกับการปลดปล่อยก๊าซ รวมทั้งช่วยในการลดต้นทุน โดยการลดผลกระทบจากการทำไม้ [Reduced Impact Logging (RIL)] และการให้การรับรองไม้จากป่าที่มีการดำเนินการอย่างเหมาะสม (Forest Certification) ควรได้รับการผนวกเข้าไว้ในกรอบการดำเนินงานระดับชาติของกลไก REDD ซึ่งในขณะนี้พบว่ายังขาดการกระตุ้นทางการเงินในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการลดผลกระทบจากการทำไม้ดังกล่าว ดังนั้น จึงควรเชื่อมโยงการกระตุ้นด้านการเงินนี้ไว้กับโครงการ REDD

เชื่อมโยงกับกระบวนการทางวนศาสตร์ชุมชนและคนท้องถิ่น

ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการได้กล่าวถึงความสำเร็จของงานด้านวนศาสตร์ชุมชนในการลดและพลิกฟื้นความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศต่างๆ รวมทั้ง เนปาล ปาปัวนิวกินี และกัวเตมาลา ในบางตัวอย่างพบว่า พื้นที่ป่าที่ได้รับการรับรองให้ทำไม้เพื่อการค้าโดยมีชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ มีอัตราความเสื่อมโทรมต่ำกว่าพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การป้องกันอย่างเข้มงวดโดยรัฐบาล ทั้งยังพบว่า การดึงคนท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนเป็นผู้บริหารจัดการป่าก่อให้เกิดผลที่มีนัยยะสำคัญต่อความเสื่อมโทรมของป่าในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะประเทศที่มีกรอบการทำงานทางกฎหมายที่เกี่ยวกับงานด้านวนศาสตร์ชุมชนอยู่แล้ว

ความสำคัญของงานทางวนศาสตร์ชุมชนในการจัดการกับปัญหาความเสื่อมโทรมของป่า มีดังนี้ :

- สนับสนุนการบริการทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Services) และด้านสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ
- ทำให้เกิดการสร้างแรงกระตุ้นที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่าในปริมาณสูงเพื่อเป็นปัจจัยในการยังชีพ และในพื้นที่ที่ชุมชนสามารถทำการค้าเกี่ยวกับเนื้อไม้ได้ รวมทั้งชุมชนที่อยู่ใกล้ขีดทรัพยากรป่าไม้ ผลจากกระบวนการเหล่านี้ก่อให้เกิดการปราบปรามการกระทำที่ผิดกฎหมาย รวมถึงการควบคุมไฟป่าอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น
- ช่วยเอื้ออำนวยในการพัฒนาเครือข่ายระหว่างชุมชน รวมทั้งมีกลไกทางการเงินที่เป็นพื้นฐานในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และการบรรเทาความยากจน
- พัฒนาองค์กร และการบริหารจัดการของท้องถิ่น
- ควบคุมการรั่วไหล (Leakage) ในระดับหมู่บ้าน

การประเมินความเสื่อมโทรมของป่า

การอภิปรายในการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับวิธีการในการติดตาม ตรวจสอบ และการทำบัญชีความเสื่อมโทรมของป่าในบริบทของ REDD สามารถสรุปได้ ดังนี้:

การผนวกความเสื่อมโทรมลงในเส้นฐานข้อมูล (Baselines)

ยิ่งพื้นที่ที่มีการปกคลุมของป่ามาก การรวมเอาความเสื่อมโทรมไว้ใน การประเมินการสะสมคาร์บอน ยิ่งจะได้ผลลัพธ์สูงขึ้น แต่ผลการประเมินที่ได้รับจะมากแค่ไหน? งานวิจัยของศูนย์วนเกษตรโลก (ICRAF) ในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า ถึงแม้ในพื้นที่ที่มีป่าปกคลุมอยู่เพียงเล็กน้อย เมื่อนำเอาความเสื่อมโทรมมาวัดคำนวณด้วย ปริมาณการปลดปล่อยก๊าซจะเพิ่มขึ้นมากกว่า 50% ในพื้นที่ที่มีการปกคลุมของป่ามาก เช่น ในเขตคาลิมันตันตะวันออก (East Kalimantan) การประเมินการปลดปล่อยก๊าซจะเพิ่มมากขึ้นมากกว่า 3 เท่า ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่ามีข้อแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญระหว่างการทำบัญชีคาร์บอนที่มีการรวม กับไม่มีการรวมความเสื่อมโทรมของป่า

ข้อมูลที่มีอยู่

การประเมินการเปลี่ยนแปลงการสะสมคาร์บอนของป่าต้องการข้อมูลไม่เพียงข้อมูลชีวมวลแต่ยังรวมถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่า โดยมีประเทศกำลังพัฒนาเพียงไม่กี่ประเทศที่มีศักยภาพในการประเมินการเปลี่ยนแปลงของชีวมวลในป่าที่มีความน่าเชื่อถือ และในจำนวนนี้มีประเทศที่มีความพยายามที่จะทำการประเมินน้อยมาก โดยการประเมินการสะสมคาร์บอนอย่างครอบคลุม ต้องการการขับเคลื่อนด้วยทรัพยากรมนุษย์และเงินทุนมากกว่าที่มีอยู่เพียงงบประมาณของชาติหรือทางโครงการเตรียมความพร้อมของ REDD ระหว่างประเทศ

เป็นเรื่องยากในการกำหนดเส้นฐานข้อมูล (Baselines) และระดับอ้างอิง (Reference Levels) ที่เที่ยงตรงโดยปราศจากข้อมูลย้อนหลังที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมโทรมของป่า แต่อย่างไรก็ตามการประมวลผลข้อมูลที่มีอยู่ และการแปลผลจากภาพถ่ายดาวเทียมโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบใหม่ สามารถลดข้อจำกัดต่างๆที่มีอยู่ได้ โดยการสร้างระดับอ้างอิงสำหรับความเสื่อมโทรมจะขึ้นอยู่กับการผสมผสานการวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียมร่วมกับการการสำรวจป่าระดับพื้นที่ เพื่อการหาการเปลี่ยนแปลงชีวมวล รวมทั้งการสำรวจการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ทั้งนี้ ICRAF (The ICRAF Total Accounting Framework) ได้จัดทำรูปแบบสำหรับการผสมผสานการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้ ซึ่งในขณะนี้ มีการใช้อยู่ในประเทศอินโดนีเซีย และประเทศในเขตร้อนอื่นๆอีก 4 ประเทศ

บัญชีคาร์บอนของชุมชน (Community Carbon Accounting)

ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการได้วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการทำบัญชีคาร์บอนของชุมชน เปรียบเทียบกับแนวทางการใช้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการสำรวจป่า และจากการสำรวจระยะไกล โดยผู้เข้าร่วมประชุมสรุปว่า แนวทางการใช้ชุมชนเป็นฐานสำหรับการประเมินปริมาณคาร์บอนจากป่ามีคุณประโยชน์ที่มากกว่าการสำรวจป่าโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยการใช้ชุมชนเป็นฐานมีความคุ้มค่ามากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานทำงาน ทั้งยังสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้มากกว่า และช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่อยู่ในรูปแรงงาน (Non-labor Costs) อันเนื่องมาจากความใกล้ชิดกับทรัพยากร รวมทั้งเกิดการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และรูปแบบของการใช้ประโยชน์ทรัพยากร นอกจากนี้บัญชีคาร์บอนชุมชนจะสนับสนุนความเป็นเจ้าของข้อมูลของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการป่าด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม

แนวทางการใช้ชุมชนเป็นฐานมีข้อเสียเปรียบข้อหนึ่งคือ ค่าใช้จ่ายที่สูงในระยะแรกเพื่อสร้างศักยภาพที่จำเป็นในการดำเนินงานให้กับบุคคลากร และเพื่อสร้างระบบที่มีประสิทธิภาพในการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ซึ่งอาจส่งผลให้การเริ่มต้นใช้ข้อมูลติดตามการเปลี่ยนแปลงมีความล่าช้า นอกจากนี้ ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ว่า ความต่อเนื่องและความน่าเชื่อถือของการได้มาซึ่งข้อมูลจะต่ำกว่าการสำรวจป่าโดยผู้เชี่ยวชาญ แต่ข้อด้อยนี้จะได้รับการทดแทนด้วยการจัดการการรับรองความถูกต้องที่เป็นอิสระจากภายนอก

ถึงแม้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลเป็นสิ่งจำเป็นในการประเมินความเสื่อมโทรมของป่าในพื้นที่ขนาดใหญ่ แต่วิธีการสำรวจภาคสนามโดยคนท้องถิ่นมีข้อได้เปรียบหลายอย่าง อาทิ การแก้ไขความยุ่งยากที่เกิดขึ้นจากเทคนิคการสำรวจระยะไกล เช่น การปกคลุมด้วยเมฆ และภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขา และสามารถให้ข้อมูลที่แสดงถึงคุณภาพของป่าได้อย่างต่อเนื่องและชัดเจน รวมทั้งสามารถนำไปใช้และดำเนินการในประเทศกำลังพัฒนาได้โดยทันที ทั้งยังไม่ต้องเผชิญกับปัญหาความล้มเหลวทางด้านเทคนิค อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความต้องการในการรับรองและเทียบเคียงข้อมูลที่สร้างจากท้องถิ่น เพื่อการลดความเสี่ยงในความผิดพลาดที่มีอยู่ และการทำให้ข้อมูลสามารถใช้ร่วมกันได้กับมาตรฐานระหว่างประเทศ

ดังนั้น ผู้เข้าร่วมการประชุมมีความเห็นพ้องต้องกันว่ากระบวนการที่เหมาะสมที่สุดคือรูปแบบผสมผสาน โดยผสมผสานการประเมินทรัพยากรโดยชุมชน ร่วมกับการตรวจสอบด้วยเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในบริบทระดับประเทศ ภายใต้รูปแบบผสมผสานนี้ แผนที่ของข้อมูลพื้นฐานจะถูกสร้างจากการสำรวจระยะไกล และจะถูกกลั่นกรองโดยการใช้ข้อมูลจากการสำรวจในระดับพื้นที่จากการวางแปลงสำรวจชั่วคราวและแปลงถาวร รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ซึ่งจะมีส่วนช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานดังนี้ :

- เกิดการสำรวจความถูกต้องภาคสนามอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีความคุ้มค่า และครอบคลุมพื้นที่สำรวจที่เหมาะสม
- เกิดภาคีความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างขีดความสามารถ รวมทั้งการลดค่าใช้จ่าย
- ชุมชนท้องถิ่นให้ความร่วมมือและมีความเข้าใจเกี่ยวกับกลไก REDD

ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบายและการปฏิบัติ

ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการได้หยิบยกข้อเสนอแนะต่อผู้แทนการเจรจาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่างประเทศ และต่อผู้กำหนดนโยบายระดับประเทศ ไว้ดังนี้:

ประเด็นสำคัญสำหรับระหว่างประเทศ

- จำเป็นต้องรวมความเชื่อมโยงของป่าเข้าไว้ในเส้นฐานข้อมูล (Baselines) ของ REDD ระดับประเทศ เพื่อให้การประเมินการสะสมคาร์บอน และระดับอ้างอิง การปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ครอบคลุมถึงระดับการปลดปล่อยก๊าซจากภาคป่าไม้ได้อย่างเที่ยงตรง โดยการรวมความเชื่อมโยงของป่าจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีการปกคลุมของป่าสูง และมีแนวโน้มในการสูญเสียปริมาณคาร์บอนจำนวนมากจากการทำให้ป่าเสื่อมโทรม
- ในการประเมินความเชื่อมโยงของป่า ต้องการทรัพยากรที่มากกว่า การประเมินการทำลายป่าเพียงอย่างเดียว ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่เพียงพอเพื่อการตรวจสอบภาคสนามอย่างเข้มข้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำงานกับชุมชนท้องถิ่นและระดมเงินทุนในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในภาคป่าไม้
- แนวทางการทำบัญชีคาร์บอนในรูปแบบผสมผสาน (ที่ใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลร่วมกับการทำบัญชีคาร์บอนโดยชุมชน) เป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในระยะยาวสำหรับการประเมินการปลดปล่อยก๊าซจากการทำให้ป่าเสื่อมโทรม
- โครงสร้างระดับภูมิภาค เช่น องค์การความร่วมมือของประเทศไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) สามารถดำเนินการร่วมกันเพื่อหาเป้าหมายความหมายของความเชื่อมโยงของป่า วิธีการพัฒนาเส้นฐานข้อมูล และวิธีการสำหรับการประเมินการสะสมคาร์บอนจากป่า นอกจากนี้ ความร่วมมือในระดับภูมิภาคยังสามารถกำหนดผู้ขับเคลื่อนที่ครอบคลุมประเทศต่างๆ ในประเด็นความเชื่อมโยงของป่า และการรั่วไหลระหว่างประเทศ (International Leakage)
- แนวทางในการปฏิบัติระหว่างประเทศสำหรับการจัดการและการประเมินความเชื่อมโยงของป่าภายใต้ REDD ต้องตรงไปตรงมา และมีหลักฐานในการอ้างอิง อย่างไรก็ตาม แนวทางปฏิบัติยังคงต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ

ประเด็นเพิ่มเติมสำหรับระดับประเทศ

- การรวมความเชื่อมโยงของป่าเข้าไว้ในเส้นฐานข้อมูลระดับชาติภายใต้กลไก REDD จะเป็นการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญมากสำหรับหน่วยงานของรัฐ และไม่ใช่รัฐในการดำเนินงาน และปรับปรุงกฎระเบียบที่มีอยู่เพื่อสนับสนุนการจัดการป่าอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การบริหารจัดการป่าอย่างยั่งยืนของท้องถิ่นและชนเผ่าพื้นเมืองควรได้รับการวิเคราะห์ จัดทำเป็นเอกสาร และรองรับให้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการลดความเชื่อมโยงของป่า
- ในประเทศที่การทำไม้เป็นสาเหตุหลักของความเชื่อมโยงของป่า บริษัททำไม้เอกชนของประเทศเหล่านี้จะเป็นกลุ่มผู้รับประโยชน์ที่สำคัญ เมื่อมีการรวมความเชื่อมโยงของป่าเข้าไว้ในเส้นฐานข้อมูลระดับชาติของ REDD หากแม้บริษัทเอกชนเหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยผ่านแนวปฏิบัติของ RIL และระบบการตรวจสอบและรับรองการทำไม้ที่ยั่งยืน
- การติดต่อสื่อสาร การประสานความร่วมมือระหว่างกรมหรือกระทรวงต่างๆ และความตระหนักถึงผลกระทบของผู้มีบทบาทอื่นๆ จากนอกภาคป่าไม้ เป็นสิ่งที่จำเป็นทั้งในระดับชาติ และระดับภูมิภาค นอกจากนี้กลไกของ REDD ควรยอมรับ และให้ผลตอบแทนกับภาคเอกชน หรือรัฐ ที่ดำเนินโครงการเกี่ยวกับพลังงานทดแทนที่ช่วยลดความต้องการไม้พื้น และการผลิตถ่านจากไม้
- ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ REDD ที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีระบบการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม บนฐานการยอมรับบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นในการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก นอกจากนี้ กรอบทางกฎหมายระดับชาติควรได้รับการพัฒนา และปฏิบัติ ภายใต้การยอมรับและสนับสนุนรูปแบบการจัดการป่าที่มีชุมชนเป็นฐาน และระบบสิทธิการถือครองในเขตป่า

ถอดรหัส REDD:

ชุดการประชุมเชิงปฏิบัติการปี พ.ศ. 2552

การเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นเรื่องคนและป่า RECOFTC มีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบทางนโยบายด้านป่าไม้ และการปฏิบัติ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต และคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ป่า

RECOFTC และโครงการRAFT (The Nature Conservancy - led Responsible Asia Forestry and Trade) กำลังสร้างเครือข่ายระหว่างรัฐบาล และตัวแทนภาคประชาสังคม ในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก เพื่อพัฒนาและแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์การต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ในปี พ.ศ. 2552 นี้ ชุดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “ถอดรหัส REDD” ได้มุ่งเน้นเกี่ยวกับประเด็นที่ยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ และถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเข้าสู่การถกเถียงเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระดับชาติ รวมทั้งการประชุมสำคัญของ UNFCCC ซึ่งจะนำไปสู่ การประชุม COP 15 ในเดือนธันวาคม ซึ่งจะเป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับ REDD

สำหรับข้อมูลเพิ่มเติมละเอียดที่มากขึ้น กรุณาติดต่อ Ben Vickers, RECOFTC climate change focal point (ben@recoftc.org) หรือ ที่เว็บไซต์ www.recoftc.org

DISCLAIMER: The findings of this workshop represent the group as a whole, not necessarily reflective of individuals, their respective organizations or RECOFTC, USAID and TNC.

RECOFTC

PO Box 1111, Kasetsart Post Office
Bangkok 10903, Thailand
Tel: +66 (0)2 940 5700
Fax: +66 (0)2 561 4880
Email: info@recoftc.org
Website: www.recoftc.org